

TEMATSKI INFORMATIVNI ČLANAK O EUROPSKOM SEMESTRU

PRIMJERENOST I ODRŽIVOST MIROVINA

1. UVOD

Mirovine su glavni izvor dohotka za starije osobe u Europi, a uglavnom se financiraju iz javnih mirovinskih sustava generacijske solidarnosti. Umirovljenici koji primaju mirovinu čine znatan i, zbog demografskog starenja, sve veći dio stanovništva EU-a (oko 124 milijuna, što je četvrtina ukupnog stanovništva¹).

Europski mirovinski sustavi suočeni su s dvojakim izazovom, a to je očuvanje financijske održivosti i osiguranje primjerenih prihoda umirovljenim Europljanima. Ključna je svrha mirovinskih sustava zaštititi starije osobe od siromaštva i omogućiti im pristojan životni standard i ekonomsku neovisnost u starosti. Zato je potrebno postići financijsku održivost mirovinskih sustava. Mirovine znatno utječu na državne proračune i ponudu radne snage i ti se učinci moraju uzeti u obzir u mirovinskoj politici.

U 15. načelu europskog stupa socijalnih prava navodi se da umirovljeni radnici i samozaposleni imaju pravo na mirovinu koja odgovara njihovim doprinosima i čini primjeren dohodak. Izričito se navodi da žene i muškarce imaju jednake mogućnosti za ostvarivanje prava na

mirovinu. Propisano je pravo na resurse koji omogućuju dostojan život.

Osnovni su ciljevi mirovinske politike i politike umirovljenja: i. omogućiti **primjeren dohodak** u starijoj dobi i istodobno osigurati ii. **financijsku održivost** te iii. što više povećati **zaposlenost** (npr. poticajima za stabilno formalno zapošljavanje i dulji radni vijek za žene i muškarce).

U odjeljku 2. opisana su glavna pitanja politike, u odjeljku 3. utvrđuju se instrumenti za rješavanje tih pitanja, dok se u odjeljku 4. razmatraju politike u državama članicama.

2. IZAZOVI: PREGLED STANJA U DRŽAVAMA ČLANICAMA EU-A

Zbog ubrzanog **starenja stanovništva** tijekom sljedećih od tri do pet desetljeća ispunjenje tih triju ciljeva bit će znatno veći izazov. Zbog prelaska s naraštaja brojnog radno sposobnog stanovništva na sve manje radno sposobnog stanovništva, što je posljedica niskih stopa plodnosti i produljenja životnog vijeka, bit će potrebno izmijeniti prakse umirovljenja i sustave mirovinskog osiguranja u svim državama članicama. Budući da prve skupine pripadnika *baby boom* generacije sada dolaze u dob za umirovljenje, učinak na primjerenost i održivost mirovinskih sustava uskoro će biti vidljiv.

Broj stanovnika starijih od 60 godina zasad se povećava za oko dva milijuna godišnje, što je gotovo dvostruko veći porast od onoga zabilježenog u kasnim

---

¹ 2013., izvor: Europska komisija (GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). European Economy 3/2015.

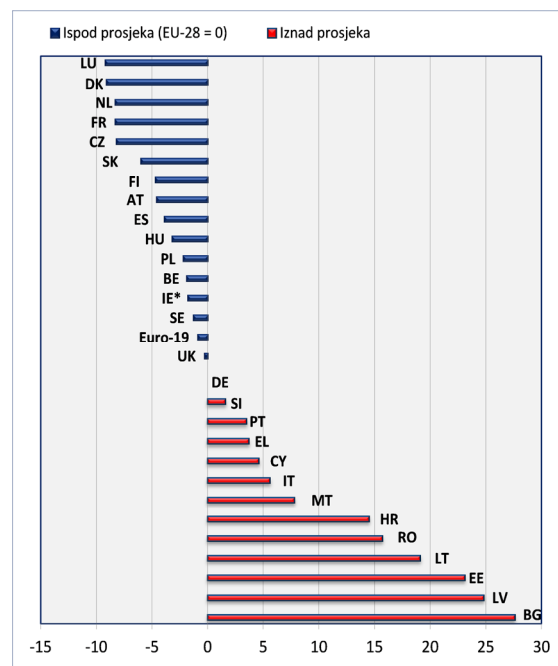
1990-ima i ranim 2000-ima². Istodobno će se broj osoba najbolje dobi za rad (20 – 59 godina) smanjivati svake godine tijekom sljedećih desetljeća jer pripadnike *baby boom* generacije zamjenjuju mnogo manje skupine stanovnika. Dugoročno se predviđa da će se preostalo očekivano trajanje života u dobi od 65 godina u EU-u³ povećati za oko četiri godine sa 17,9 godina za muškarce odnosno 21,2 godine za žene, koliko je iznosio 2015., na 22,4 godine za muškarce odnosno 25,6 godina za žene, što je procjena za 2060. Procjene za 2060. preuzete su iz Izvješća o starenju stanovništva za 2015.⁴, vidjeti grafikon A1. u Prilogu.

2.1. Primjerenost

Primjerenost mirovina mjeri se na temelju:

- 1) njihove sposobnosti da spriječe siromaštvo;
- 2) razine do koje mogu zamijeniti dohodak od rada;
- 3) razdoblja primanja mirovine.

Grafikon 1. – Postotak stanovništva u dobi od 65 ili više godina koje je izloženo riziku siromaštva ili socijalne isključenosti, 2016.

Izvor: Eurostat, statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017., * – podaci za Irsku iz 2015.

Napomene: standardizirani podaci (EU-28 = 0), crveno (desno) – iznad prosjeka EU-a, plavo (lijevo) – ispod prosjeka EU-a.

Na grafikonu 1. prikazan je ključni dio izazova za države članice u pogledu primjerenosti mirovina tako što se navodi njihov položaj u usporedbi s prosjekom EU-a za udio stanovništva u dobi od 65 ili više godina koje je izloženo riziku siromaštva ili socijalne isključenosti. Države članice iznad prosjeka prikazane su crvenom bojom na desnoj strani grafikona, a najviša vrijednost od gotovo 30 postotnih bodova iznad prosjeka EU-a zabilježena je u Bugarskoj.

Riziku siromaštva u 2016. bilo je izloženo 14,7 % osoba u dobi od 65 i više godina (tj. dohodak im je bio niži od 60 % medijana dohotka u pojedinoj državi članici), u usporedbi sa 17,9 % za ostatak stanovništva. No razlike u stopama siromaštva među državama članicama velike su i te stope iznose od 5,7 % u Slovačkoj do 40,2 % u Estoniji (vidjeti grafikon A3.). Jaz rizika od siromaštva za osobe u dobi od 65 ili više godina u EU-u 2015. iznosio je u prosjeku 16,5 % (vidjeti grafikon A4.), što znači da je medijan dohotka siromašnih starijih osoba

² *Ibidem.*

³ Podaci u ovom informativnom članku odnose se na države članice EU-28, osim ako je drukčije navedeno.

⁴ Vidjeti bilješku 1.

iznosio 83,5 % nacionalne granice siromaštva u pojedinoj državi.

Na većinu umirovljenika u cijelom EU-u kriza je utjecala manje nego na mlađe skupine stanovništva i umirovljenici su uglavnom zadržali svoj relativni životni standard tijekom krize. Iako se rizik siromaštva za osobe mlađe od 65 godina povećao od početka krize, s oko 16 % 2008. na 17,9 % 2016., tijekom istog razdoblja stopa za osobe starije od 65 godina smanjila se sa 17,8 % 2008. na 14,7 % 2016. Od toga su koristi imali i muškarci i žene te stariji i mlađi umirovljenici. Međutim, siromaštvo u starijoj dobi i dalje je problem u nekim državama članicama, posebno za žene.

U brojnim državama članicama mirovinski prihodi koji će u budućnosti biti dostupni osobi s malim primanjima i kratkim radnim vijekom ostat će ispod praga siromaštva, unatoč **odredbama o minimalnom dohotku**. U nekoliko država članica iznos zajamčen odredbom o minimalnom dohotku ne doseže čak ni polovinu granice rizika od siromaštva. Samo će u nekoliko država članica zahvaljujući odredbama o minimalnom dohotku starije osobe bez ikakvih drugih financijskih sredstava izaći iz siromaštva.

Kad je riječ o **moćnosti da mirovine zamijene dohodak od rada** prije umirovljenja, neto mirovinski prihodi na koje radnik ima pravo u različitim državama članicama nakon radnog vijeka od 40 godina s prosječnim primanjima i do standardne dobi za umirovljenje iznose od 50 % do 114 % prosječnih primanja⁵ (2013.). Stope zamjene često su općenito više za osobe s niskim primanjima i relativno niže za radnike s visokim primanjima, što je odraz obilježja većine javnih mirovinskih sustava da omogućuju preraspodjelu sredstava.

---

⁵ Europska komisija (Glavna uprava za zapošljavanje – DG EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.: primjerenost trenutačnih i budućih primanja u starijoj dobi u EU-u. Svezak I. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

Iako su mirovine glavni izvor dohotka za starije Europljane, životni standard u starijoj dobi ovisi i o drugim čimbenicima, kao što su vlasništvo nad stambenom nekretninom i financijska imovina, pristup drugim povlasticama (kao što su doplaci za stanovanje ili grijanje) i uslugama te mogućnosti zapošljavanja. Važno je i procijeniti omogućuju li mirovinski prihodi umirovljenicima da u dovoljnoj mjeri ispune svoje opće potrebe i svoje potrebe za zdravstvenom skrbi, socijalnim uslugama i dugoročnom skrbi, koje se starenjem povećavaju.

Vrijeme provedeno u mirovini povezano je s održivosti jer što dulje traje mirovina, to su veći njezini troškovi. Vrijeme provedeno u mirovini u EU-u 2016. procijenjeno je na od 16,5 godina u Bugarskoj i Rumunjskoj do 24,5 godina u Francuskoj (vidjeti grafikon 3.)

2.1.1. Slabije zaštićene skupine među postojećim umirovljenicima

U cijelom EU-u žene primaju niže mirovine od muškaraca, i to u prosjeku za 36 %. U državama članicama ta je **razlika u mirovinama između spolova**⁶ za osobe u dobi od 65 do 79 godina (uzimajući u obzir samo one osobe koje imaju mirovinske prihode) 2016. iznosila od 1,8 % u Estoniji do čak 48,7 % u Cipru (grafikon A7.). Osim toga, u nekim državama članicama (Španjolska) manji broj žena ima pravo na mirovinu u usporedbi s muškarcima. Te su razlike prvenstveno posljedica razlika između spolova u pogledu mirovinskih prava ostvarenih na temelju dohotka od formalnog zaposlenja. Drugim riječima, razlike proizlaze iz činjenice da su žene imale manje plaće, da su češće bile zaposlene na nepuno radno vrijeme i da im je radni vijek bio kraći nego muškarcima⁷. No važan je i način na koji je oblikovan mirovinski sustav. Gledajući dugoročno, manja razlika u mirovinama između spolova može proizaći iz ravnopravnijih mogućnosti zapošljavanja

---

⁶ Postotak za koji je prosječna mirovina žena manja od prosječne mirovine muškaraca.

⁷ Za više informacija vidjeti tematski informativni članak o europskom semestru „Sudjelovanje žena na tržištu rada“.

žena i muškaraca, ali obilježja mirovinskog sustava kao što je priznavanje razdoblja skrbi i obiteljska mirovina i dalje će imati važnu ulogu u smanjenju razlike. U nekim državama članicama ženama se u mirovinski staž priznaju razdoblja skrbi od djece.

Dulje očekivano trajanje života **žena** znači da na njihove mirovine više utječu dugoročne posljedice nepotpune indeksacije mirovina u odnosu na plaće u većini država članica. Žene su, osim toga, više izložene siromaštvu u starijoj dobi (16,8 % 2016.) od muškaraca (12,1 %) jer češće nadžive svoje partnere, postaju udovice i žive u **kućanstvima s jednim članom** (grafikon A3., vidjeti i grafikone A5. i A6.) Obiteljske mirovine mogu biti djelotvorna zaštita od rizika od ekonomskih poteškoća nakon smrti partnera.

Starije osobe u boljem su položaju od radno sposobnog stanovništva u smislu vlasništva nad stambenim nekretninama i financijske imovine. Međutim, u brojnim državama članicama među starijim stanovništvom postoje znatne razlike između spolova u pogledu vlasništva nad stambenim nekretninama i izloženosti ozbiljnoj stambenoj nezbrinutosti. Žene u

dobi od 65 i više godina češće su stambeno nezbrinute i imaju manje financijske imovine od muškaraca.

Kad je riječ o stanovanju, situacija se znatno razlikuje u različitim dijelovima EU-a. Više od tri četvrtine stanovništva EU-a u dobi od 65 i više godina živi u nekretninama u vlasništvu, pri čemu se nacionalne stope kreću u rasponu od nešto više od polovine (Cipar, Nizozemska i Austrija) do gotovo 100 % (Hrvatska, Litva, Rumunjska, Slovačka). Međutim, u nekim državama članicama (Bugarska i Grčka), znatan dio starijih osoba troši više od 40 % svojeg ekvivalentnog raspoloživog dohotka na stanovanje, što se smatra graničnom vrijednošću pri kojoj su kućanstva preopterećena troškovima stanovanja.

2.1.2. Zamjena dohotka: primjerenost u budućnosti

Iako je cilj nedavnih reformi javnih mirovinskih sustava bio poboljšati ili očuvati ulogu mirovina u zaštiti od siromaštva, rezultat većine reformi bit će niže stope zamjene (mirovine u odnosu na prethodni dohodak) u budućnosti. Očekuje se da će teoretske stope zamjene 2053. iznositi od 40,1 % do oko 92,5 % (tablica 2. u Prilogu).

Grafikon 2. – Razlika u postotnim bodovima za bruto teoretske stope zamjene između 2013. i 2053. prema vrsti mirovine za radnika s prosječnom plaćom

Izvor: Europska komisija, Odbor za socijalnu zaštitu. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.

Napomene: Izvor podataka: države članice i OECD. Pozitivna razlika označuje višu bruto teoretsku stopu zamjene 2053. u usporedbi s 2013. Podaci za Grčku za 2013. nisu dostupni. Poredano po ukupnoj promjeni bruto teoretske stope zamjene za radnika s prosječnom plaćom (radni vijek od 40 godina do standardne dobi za umirovljenje). Ako postoje razlike između spolova, navedeni se podaci odnose na muškarce.

Na grafikonu 2. prikazana je predviđena promjena bruto stopa zamjene od 2013. do 2053. za radni vijek od 40 godina s prosječnim primanjima do dobi za umirovljenje specifične za pojedinu državu članicu⁸.

Na grafikonu 2. prikazana je i očekivana promjena različitih stupova mirovinskog sustava. Ukupno gledajući, nema jasnog smjera razvoja na razini cijelog EU-a: očekivana promjena bruto teoretske stope zamjene od 2013. do 2053. iznosi od -30 do +12 postotnih bodova za taj osnovni scenarij radnog vijeka (svjetloplave vodoravne crte). Međutim, ono što je važno jest da se raščlambom promjene bruto teoretskih stopa zamjene na njihove sastavne dijelove može vidjeti opće smanjenje mirovinskih prava iz javnih mirovinskih sustava (prikazano tamnoplavim stupcima). Procjenjuje se da će se za radnika s prosječnom plaćom stope zamjene iz mirovinskih sustava generacijske solidarnosti smanjiti za više od pet postotnih bodova u 16 država članica i za više od 15 postotnih bodova u šest država članica. Očekuje se da će se ta razlika barem djelomično nadoknaditi povećanjem prava iz financiranih programa u 16 država članica. Mirovinska prava sve će više proizlaziti iz financiranih programa, a primjerenost mirovina sve će više ovisiti o financijskim tržištima.

Kretanje primjerenosti mirovina u budućnosti može se procijeniti i s pomoću pokazatelja dobivenih na temelju predviđanja rashoda. Za razliku od teoretskih stopa zamjene, *omjer mirovine*

---

⁸ To je dogovoreno mjerilo primjerenosti mirovine, kojim se mirovina izražava kao postotak dohotka od rada u posljednjoj godini prije umirovljenja za radnika s određenim radnim vijekom. U ovom konkretnom slučaju to se odnosi na neprekinut radni vijek s prosječnim primanjima od 25. godine života do standardne dobi za umirovljenje specifične za pojedinu državu članicu.

*i plaće*⁹ te *bruto prosječna stopa zamjene*¹⁰ odražavaju ukupne mirovinske rashode (tablica 2., stupci 2. i 3.). Procjene omjera mirovine i plaće te bruto prosječne stope zamjene za razdoblje od 2013. do 2060. potvrđuju trend budućeg smanjenja stopa zamjene državnih mirovina.

2.1.3. Trajanje mirovine

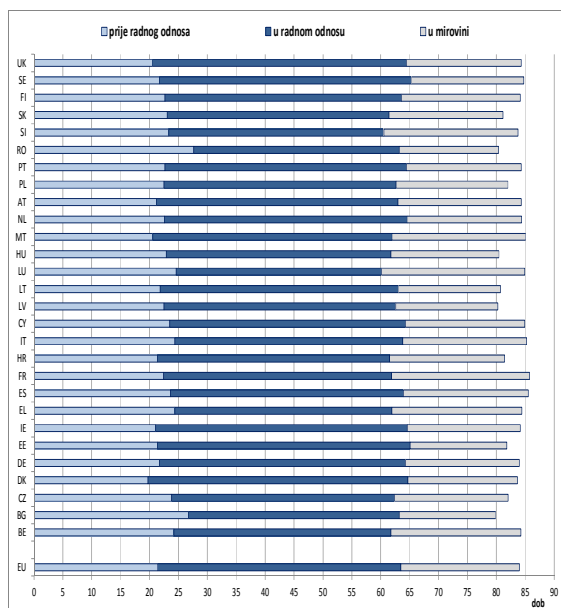
Mirovine trebaju omogućiti dovoljno dugo uzdržavanje. U kontekstu produljenja očekivanog trajanja života mirovine se moraju prilagoditi. Radni vijek počinje kasnije i traje dulje, a ljudi općenito dulje žive. Stoga je važno izračunati **omjer između životnog vijeka provedenog na poslu i onog provedenog u mirovini** (vidjeti grafikon 3.).

Grafikon 3. – Životni vijek proveden u različitim statusima aktivnosti, 2013.

---

⁹ Omjer mirovine i plaće prosječni je doprinos od državnih mirovina odnosno od državnih i privatnih mirovina izražen kao udio u prosječnoj plaći u cijelom gospodarstvu (bruto plaće u odnosu na zaposlenike) (Komisija, Odbor za ekonomsku politiku).

¹⁰ „Bruto prosječna stopa zamjene” izračunava se kao prosječni iznos prve mirovine kao udjela u prosječnoj plaći u trenutku umirovljenja. Brojke su dostavile države članice u okviru programa predviđanja Radne skupine za starenje stanovništva iz 2015. (Komisija, Odbor za ekonomsku politiku).

Izvor: Eurostat i Izvješće o starenju stanovništva za 2015.

Prosječno vrijeme provedeno u mirovini iznosi od 16,5 do 24,5 godina. Još je važnije da omjer između godina života provedenih u mirovini i onih provedenih na poslu u prosjeku iznosi oko 50 % u EU-u, odnosno kreće se u rasponu od 37 % u Latviji do 61 % u Luksemburgu.

2.2. Zapošljavanje

Standardni je pokazatelj zapošljavanja povezanog s mirovinama stopa zaposlenosti starijih radnika u dobi od 55 do 64 godine. Povećanje stope zaposlenosti te dobne skupine omogućilo bi ljudima da se lakše uzdržavaju dok ne dosegnu dobnu granicu za umirovljenje. Pridonijelo bi i ostvarenju ukupnog cilja strategije Europa 2020. u pogledu stope zaposlenosti od 75 % za osobe u dobi od 20 do 64 godine.

Budući da se zakonski propisane dobne granice za umirovljenje povećavaju, problem u pogledu primjerenosti je u tome da starije osobe sve više sudjeluju na tržištu rada kako bi produljile svoj radni vijek dok ne ostvare uvjete za umirovljenje s punom mirovinom.

Na stope zaposlenosti starijih radnika utječe niz čimbenika na strani ponude i potražnje te u strukturama poreznih olakšica.

Međutim, na ravnotežu između godina provedenih ostvarujući doprinos mirovinskom sustavu i godina provedenih u mirovini ne utječe samo stopa zaposlenosti na kraju radnog vijeka. Ključni su čimbenici i dob pri zapošljavanju i stabilnost zaposlenja tijekom radnog vijeka. Pokazatelj koji ima širi značaj **prosječno je trajanje radnog vijeka**.

Na grafikonu 4. zapošljavanje povezano s mirovinama prikazano je kao mjera u kojoj rezultati država članica odstupaju od prosječnih vrijednosti EU-a za trajanje radnog vijeka i stopu zaposlenosti starijih radnika. Države članice s lošijim rezultatima (ispod prosjeka) prikazane su s lijeve strane, a države članice s boljim rezultatima (iznad prosjeka) prikazane su s desne strane okomite crte koja označava prosjek EU-a (EU = 0).

Stopa zaposlenosti radnika u dobi od 55 do 64 godine iznosila je 2016. od 36,3 % u Grčkoj do 75,5 % u Švedskoj, a prosjek EU-a bio je 55,3 % (vidjeti tablicu 3. i grafikon A8. u Prilogu). U četirima državama članicama manje od 40 % starijih osoba bilo je zaposleno (Grčka, Hrvatska, Luksemburg i Slovenija). Stopa zaposlenosti žena u dobi od 55 do 64 godine bila je u rasponu od vrlo niskih 26,4 % u Malti do 73,5 % u Švedskoj, dok je prosjek EU-a 48,9 %. U dvjema državama članicama stope zaposlenosti starijih žena bile su niže od 30 % (Grčka i Malta). Prepreke za zapošljavanje starijih žena sljedeće su:

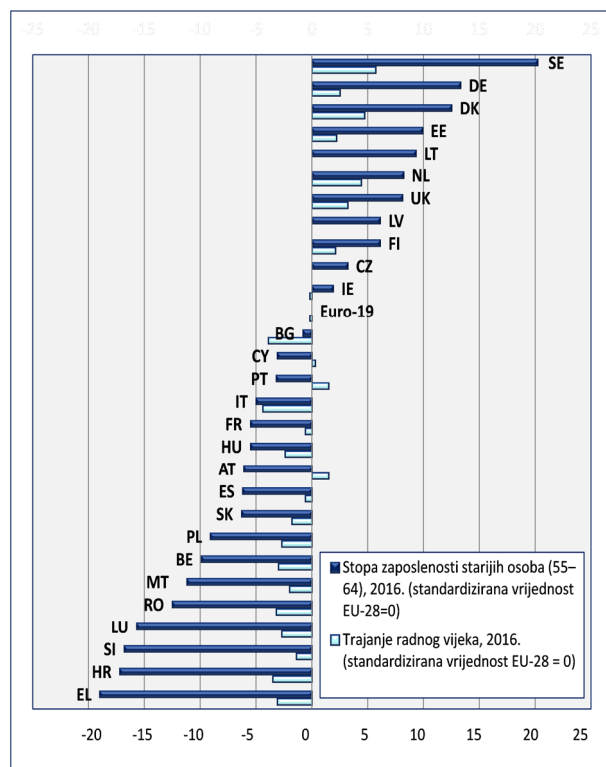
- mirovinski sustavi (npr. niža dobna granica za umirovljenje za žene),
- ravnoteža poslovnog i privatnog života (npr. nedovoljan pristup skrbi za djecu i starije osobe),
- radna mjesta i tržišta rada (npr. nedostatak pristupa upravljanju kojima se uzimaju u obzir dob i spol)¹¹.

Razlika između spolova u trajanju radnog vijeka 2016. ostala je znatna, pri čemu su žene (33,1 godina) na tržištu rada u prosjeku sudjelovale 4,9 godina kraće od muškaraca (38 godina) (grafikon A.9. u

¹¹ Za više informacija vidjeti tematski informativni članak o europskom semestru „Sudjelovanje žena na tržištu rada“.

Prilogu). U toj se prosječnoj vrijednosti kriju znatne razlike među državama članicama: razlika u Malti iznosi 12,8 godina, u Italiji 9,5 godina, a u Irskoj 7,7 godina. Preostalo očekivano trajanje života u dobi od 65 godina 2015. iznosilo je od 16,0 godina u Bugarskoj do 21,6 godina u Francuskoj (vidjeti tablicu 3.).

Grafikon 4. – Prosječno trajanje radnog vijeka i stopa zaposlenosti starijih osoba (55 – 64 godine) (2016.)

Izvor: Eurostat.

Napomena: standardizirani podaci (EU-28 = 0), datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017.

Zahvaljujući nedavnim mirovinskim reformama broj radnih sati i trajanje radnog vijeka bit će sve važniji za primjerenost mirovina u budućnosti. Promjene kao što su bliskije veze između doprinosa na temelju dohotka od rada i nakupljanja mirovinskih prava, povišavanje dobne granice za umirovljenje i ograničenje prijevremenog umirovljenja povećavaju važnost duljeg radnog vijeka s manje prekida i punim radnim vremenom pri ostvarivanju prava na pristojnu mirovinu.

Na grafikonu A10. prikazan je učinak prisilnog umirovljenja zbog nezaposlenosti pet godina prije stjecanja prava na

odlazak u mirovinu na buduće neto stope zamjene (2053. i kasnije) u usporedbi sa stopom zamjene za osobu koja može ostvariti puni radni vijek do standardne dobi za umirovljenje.

Još veće smanjenje stopa zamjene u budućnosti predviđa se za osobe koje ne ostvare puni radni vijek od 40 godina uz doprinose. Očekuje se da će se neto stope zamjene za osobe s prosječnim primanjima i osobe s niskim primanjima nakon radnog vijeka od samo 30 godina¹² u usporedbi sa stopama za osobe s punim radnim vijekom smanjiti za više od 10 postotnih bodova u 23 države članice i za više od 20 postotnih bodova u šest država članica.

Iako je u brojnim državama članicama tijekom prošlog desetljeća došlo do znatnog produljenja trajanja radnog vijeka, on trenutačno samo u nekoliko država članica doseže granicu od 40 godina za muškarce, dok za žene to nije slučaj ni u jednoj državi članici. Mnogima je radni vijek zasad od 5 do 10 godina kraći od broja godina potrebnih za ostvarivanje prava na punu mirovinu.

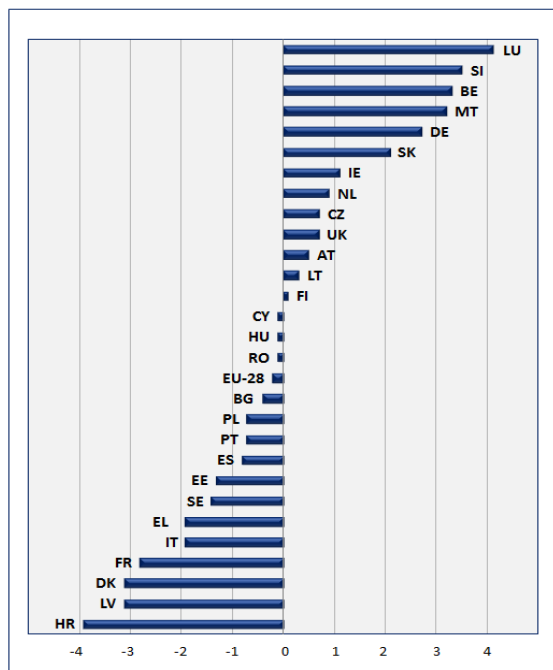
2.3. Održivost

Održivost se odnosi na fiskalnu i financijsku ravnotežu između prihoda i obveza (te omjer radnika/uplatitelja doprinosa i umirovljenika/korisnika) u mirovinskim sustavima. Kako bi bili dugoročno održivi, javni mirovinski sustavi moraju moći apsorbirati utjecaj starenja stanovništva bez destabilizacije javnih financija.

Troškovi mirovina čine velik dio javnih rashoda (11,3 % BDP-a EU-a 2013., no u rasponu od 6,9 % u Nizozemskoj do 16,2 % u Grčkoj – tablica 3.) i važan su čimbenik za sadašnju te srednjoročnu i dugoročnu javnu proračunsku poziciju.

¹² Europska komisija (GU EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.: primjerenost postojećih i budućih primanja u starijoj dobi u EU-u. Svezak I. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

Grafikon 5. – Predviđena promjena bruto javnih rashoda za mirovine u postotnim bodovima BDP-a (2013. – 2060.)

Izvor: Europska komisija (GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). *European Economy* 3/2015.

Za razdoblje od 2013. do 2040. zasad se predviđa povećanje javnih rashoda za mirovine u EU-u za 0,4 postotna boda do razine od 11,7 % BDP-a, da bi se do 2060. smanjili na oko 11 % BDP-a. U razdoblju od 2013. do 2060. predviđa se smanjenje za oko 0,2 postotna boda.

Međutim, raspon predviđenih promjena u javnim rashodima za mirovine znatno se razlikuje među državama članicama (vidjeti grafikon 5. i tablicu 3. u Prilogu).

U Hrvatskoj bi se zabilježilo najveće smanjenje udjela javnih rashoda za mirovine (3,9 postotnih bodova BDP-a), nakon čega slijede Latvija, Danska (obje 3,1 postotni bod) i Francuska (2,8 postotnih bodova). U Italiji, Grčkoj, Švedskoj, Estoniji, Španjolskoj, Portugalu i Poljskoj smanjenja bi iznosila od 2 postotna boda do 0,7 postotnih bodova BDP-a. Glavni su pokretači tog smanjenja omjer pokrivenosti, stopa zaposlenosti i omjer mirovine i plaće.

Nasuprot tomu, najveći porast stope javnih rashoda za mirovine predviđa se za

Luksemburg (4,1 postotni bod BDP-a), a slijede Slovenija (3,5 postotnih bodova), Belgija (3,3 postotna boda) i Malta (3,2 postotna boda). U Njemačkoj i Slovačkoj povećanje bi iznosilo od 2 do 3 postotna boda BDP-a, dok bi u Češkoj, Irskoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini povećanje bilo umjereno (od 0,7 do 1,1 postotni bod). U Bugarskoj, Cipru, Litvi, Mađarskoj, Austriji, Rumunjskoj i Finskoj stopa javnih rashoda za mirovine ostala bi uglavnom stabilna (+/- 0,5 postotnih bodova).

U državama članicama u kojima se predviđa veći porast rashoda za mirovine bit će potrebno provesti dodatne mirovinske reforme kako bi se obuzdalo povećanje troškova.

U državama članicama u kojima se predviđa smanjenje javnih rashoda za mirovine unatoč znatnom starenju stanovništva pojaviti će se rizik znatnih promjena politika kao posljedica mnogo većeg broja žena i muškaraca koji primaju neprimjerene mirovine i izloženi su siromaštvu u starijoj dobi.

Stoga će možda biti potrebne prilagodbe u pogledu primjerenosti drugim sredstvima, kao što su produljenje radnog vijeka i poticaji za dopunske mirovinske sustave.

3. IDENTIFIKACIJA ODGOVORA POLITIKE NA IZAZOVE

Modeli zapošljavanja te održivost i primjerenost mirovinskih sustava međusobno su blisko povezani. Da bi se u društvima koja sve više stare zadržala održiva poveznica između trajanja radnog vijeka i trajanja mirovine te ostvarila prava na primjerenu mirovinu, ljudi će općenito morati raditi dulje prije umirovljenja. Da bi se ukupni mirovinski prihodi održali na razinama zamjenskih stopa sličnih onima iz 1990-ih i 2000-ih, mnogi će morati i više štedjeti u okviru dopunskih mirovinskih sustava.

Ljudi žive dulje, a radno sposobno stanovništvo se smanjuje pa bi potrebno povećanje rashoda moglo postati neodrživo. Primjerenost mirovina neće moći biti zajamčena bez produljenja radnog vijeka prije umirovljenja. Stoga će se morati smanjivati mirovine na koje se

pravo u prosjeku ostvaruje nakon godinu dana rada i uplaćivanja doprinosa. Mirovinska prava morat će se usklađivati s doprinosima i izračunavati na temelju aktuarskih načela. To se može postići mirovinskim reformama tako da se kao osnova za izračun mirovina počnu primjenjivati prosječne plaće radnika tijekom njegova radnog vijeka.

Mirovinski sustavi mogu utjecati na optimiranje ponude radne snage tijekom radnog vijeka, posebno za radnika starije dobi, uvođenjem **snažnih poticaja za rad** u propisima o ostvarivanju njihovih prava i **ograničenjem prilika za prijevremeno umirovljenje**.

Odgoda umirovljenja i primanja mirovine produljenjem radnog vijeka, čime se dulje pridonosi gospodarstvu i stvara osnova za ostvarenje prava, može znatno pridonijeti istodobnom poboljšanju održivosti i primjerenosti mirovina.

Skraćivanjem i/ili sprječavanjem produljenja prosječnog **vremena provedenog u mirovini** državama članicama omogućuje se da oslobode sredstva koja se mogu upotrijebiti za poboljšanje ili održanje postojeće primjerenosti mirovina ili barem za ograničenje njihova smanjenja.

Jednaka dobna granica za umirovljenje žena i muškaraca važan je element za uklanjanje rodnih razlika u mirovinama.

Povezivanje propisane dobne granice za umirovljenje s očekivanim trajanjem života dobar je način za usklađivanje održivosti i primjerenosti mirovinskog sustava u kontekstu stanovništva koje sve više stari. Dulji životni vijek podrazumijeva i dulji radni vijek jer je potrebno financirati mirovinski sustav. To je dovoljan razlog da se dobna granica za umirovljenje povisi u skladu s produljenjem očekivanog trajanja života.

U Izvješću o primjerenosti mirovina iz 2015. prikazano je kako se **radom do starije dobi** može pridonijeti održavanju ili čak povećanju budućih razina stopa zamjene. Na grafikonu A11. prikazano je koliko bi se trebala povećati neto stopa zamjene za osobu koja radi još dvije

godine nakon što dosegne nacionalnu dobnu granicu za umirovljenje u usporedbi s osobom koja u toj dobi ode u mirovinu. U devet država članica predviđa se da će se odgodom umirovljenja za dvije godine nakon standardne dobi za umirovljenje neto stope zamjene povećati za 5 postotnih bodova ili više za osobu s prosječnim primanjima. Učinci na stopu zamjene za osobu s niskim primanjima (tj. u iznosu od dvije trećine prosječnih primanja) uglavnom su slični. U tim državama članicama produljenje radnog vijeka učinkovit je način za poboljšanje budućih mirovina. Nasuprot tomu, strukture financijskih poticaja i dalje se čine nedovoljne u drugim državama članicama u kojima se zbog duljeg radnog vijeka stopa zamjene relativno malo povećava. U većini država članica u budućnosti će se uspostaviti čvrsti mehanizmi za odvratanje od prijevremenog umirovljenja jer će zbog umirovljenja dvije godine prije dobi za umirovljenje doći do znatnog smanjenja stopa zamjene. Međutim, u nekim državama članicama učinci tih mehanizama na mirovinske povlastice bit će zanemarivi.

Rješavanje problema koji nastaju zbog starenja stanovništva zahtijeva mirovinske reforme kojima će se: i. osigurati bolja ravnoteža između doprinosâ i pravâ; ii. smanjiti stopa prijevremenog umirovljenja; i iii. povisiti dobna granica za umirovljenje. Međutim, one same po sebi nisu dovoljne.

Uspjeh mirovinskih reformi kojima se ograničava prijevremeno umirovljenje, povisuje dobna granica za umirovljenje i možda povezuju te dvije reforme ili povlastice s produljenjem očekivanog životnog vijeka **ovisi o mjerama na radnom mjestu i mjerama tržišta rada** kojima se potiče dulji i neprekinut radni vijek za žene i muškarce. Takvi poticaji mogu utjecati na odnos prema starenju na radnom mjestu samo do određene mjere. Nužne su i posebne politike za starije radnike u područjima ponude i potražnje na tržištu rada, u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima.

U državama članicama i dalje je na snazi niz **posebnih sustava mirovinskog**

osiguranja za određene sektore ili kategorije. U nekim slučajevima zbog pravila o nedoprinosnim povlaštenim mirovinama dolazi do znatnog unakrsnog subvencioniranja i ona se moraju uskladiti s općim mirovinskim sustavom kako bi se zaštitile njegova održivost i primjerenost.

Kako bi se omogućio dulji radni vijek, **zdravstveno stanje i stručne vještine** radnika moraju se održavati sa starenjem radnika. Čak se i starijim radnicima moraju jamčiti usklađivanje vještina i mobilnost. **Fleksibilnost uvjeta rada** pokazala se posebno korisnom za produljenje i kao poticaj za produljenje radnog vijeka radnika. Stupanj autonomije u organizaciji rada, mogućnost rotacije posla i mogućnost prilagodbe radnog vremena važne su mjere za poboljšanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života.

Međutim, naglasak ne bi trebalo stavljati samo na posljednju fazu radnog vijeka radnika. Mjere kojima se smanjuje dugoročna nezaposlenost među mladim osobama i osigurava rana integracija u tržište rada po uobičajenim ugovornim uvjetima, uključujući opseg socijalne zaštite, isto će tako pridonijeti smanjenju rizika primjerenosti mirovine. Plan za raniju i bolju integraciju migranata koji nisu iz EU-a u tržišta rada i društvo dodatni je ključni način za smanjenje rizika održavanja dohotka u starijoj dobi. Politike za smanjenje razlika između spolova u pogledu plaće, radnog vremena i trajanja radnog vijeka isto su tako aktivni načini za smanjenje razlike u mirovinskim pravima između spolova (vidjeti tematski informativni članak o europskom semestru „Sudjelovanje žena na tržištu rada“).

Cilj je politike zapošljavanja i mirovinske politike svima osigurati dobre mogućnosti tijekom radnog vijeka. Nažalost, te mogućnosti i dalje su nejednako raspoređene među stanovništvom. Budući da primjerene mirovine sve više ovise o razdobljima ostvarivanja doprinosa mirovinskom sustavu, oblikovatelji politika u području socijalne zaštite moraju uzeti u obzir i one radnike koji zbog različitih razloga ne mogu imati dulji ili neprekinut radni vijek.

Bit će potrebne **posebne mjere** kako bi se **radnici koji ne mogu ispuniti zahtjeve u pogledu duljeg doprinosa** zaštitili od siromaštva. Takve mjere uključivale bi minimalne mirovine ili druge odredbe o minimalnom dohotku za starije osobe. Isto će tako biti potreban neki oblik priznavanja razdoblja nenamjerne odsutnosti s radnog mjesta kako bi se smanjio učinak na mirovinska prava zbog dugotrajnih razdoblja bolesti, nezaposlenosti, skrbi itd.

Osim toga, u okviru mirovinske politike možda će se više sredstava i više pozornosti morati posvetiti njezinoj ulozi u zaštiti od siromaštva u budućnosti.

Međutim, važno je osigurati da mjere kojima se omogućuju primjerene mirovine radnicima koji imaju manje mogućnosti za zapošljavanje neće potaknuti radnike koji bi mogli ostvariti puni radni vijek da prijevremeno napuste tržište rada. U prošlosti je to često bio slučaj s nekim sustavima prijevremenog umirovljenja, naknadama za invalidnost i naknadama za nezaposlenost.

U mnogim će državama članicama biti potrebna **dopunska mirovinska štednja** kako bi se osigurale primjerene stope zamjene u budućnosti. Dopunske mirovine mogu biti u obliku strukovnih mirovina, tj. mirovinskih sustava organiziranih na razini društva ili sektora kojima se može pristupiti na temelju radnog odnosa, ili osobnih mirovina, tj. pojedinačnih ugovora s pružateljem usluga mirovinskog osiguranja. Njihova važnost znatno se razlikuje od jedne države članice do druge. U nekoliko država članica (Danska, Nizozemska) državne mirovine pružaju samo osnovnu zaštitu od siromaštva, a zamjena dohotka u starijoj dobi uglavnom ovisi o strukovnim mirovinama, dok je u većini država članica uloga dopunskih mirovina uglavnom marginalna:

- samo je u nekoliko država članica pokrivenost **strukovnim** mirovinama veća od 80 % (Danska, Finska, Nizozemska i Švedska) zahvaljujući obveznom ili poluobveznom pristupanju. U nekoliko je država članica pokrivenost veća od 50 % (Belgija i Njemačka), dok je u drugima

(Irska i UK) ograničena, ali u porastu (>30 %) ¹³. Međutim, u većini država članica pokrivenost je mala ili nikakva.

- **Osobne mirovine** relativno su česte samo u nekim državama članicama (>60 % u Češkoj, >30 % u Njemačkoj i Švedskoj) ¹⁴, dok je u većini država članica njihova primjena umjerena i rascjepkana, a u nekim državama članicama toliko niska da pridonosi vrlo malo ili nimalo zamjeni prosječnog dohotka.

Nakon smanjenja isplate državnih mirovina zbog nedavnih reformi u pravilu nisu uslijedile reforme kojima se povećava **dopunska štednja**, osim u onim državama članicama u kojima je ponuda takve štednje tradicionalno dobro zastupljena. Predviđena uloga dohotka iz predfinanciranih sustava u ukupnom paketu mirovina 2013. i 2053. prikazana je na grafikonima A12. i A13.

Dopunske mirovine morat će imati još veću ulogu u održavanju primjerenosti mirovina u budućnosti, posebno ondje gdje se očekuje smanjenje primjerenosti javnih mirovina. Javnim politikama može se promicati pokrivenost strukovnih mirovina njihovim propisivanjem (tj. tako da ih se učini obveznima), automatskim pristupanjem (tj. poslodavci moraju nuditi strukovne mirovine radnicima, ali ih radnici ne moraju prihvatiti) ili kolektivnim pregovaranjem, ovisno o nacionalnom kontekstu. Porezi i ostali financijski poticaji (subvencije, odgovarajući doprinosi) važan su dio kombinacije politika za razvoj strukovnih i osobnih mirovina. U svakom slučaju to će se morati postići na isplativ, siguran i transparentan način.

4. USPOREDNA ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Većina je država članica dobila specifične preporuke o mirovinama u okviru Komisijina postupka financijskog praćenja u okviru europskog semestra. U 2011. upućeno je 16 takvih preporuka, u 2012. njih 17, u 2013. 15, u 2014. 18, u 2015. 14, u 2016. 16 i u 2017. 10 preporuka. U

¹³ OECD (2015.) „Pensions at a Glance 2015.”

¹⁴ *Ibidem*.

tim se preporukama države članice pozivaju da provedu reforme kojima će modernizirati svoje mirovinske sustave:

- povisivanjem dobne granice za umirovljenje i njezinim usklađivanjem s produljenjem očekivanog trajanja života,
- smanjenjem mogućnosti za prijevremeno napuštanje tržišta rada,
- promicanjem dopunske mirovinske štednje,
- podupiranjem mirovinskih reformi mjerama kojima se muškarcima i ženama omogućuje da rade dulje.

U 24 države članice dobna granica za umirovljenje povišena je ili je njezino povisivanje u tijeku, među ostalim povezivanjem dobne granice za umirovljenje s očekivanim trajanjem života. Tablica 4. u Prilogu sadržava pregled **promjena dobne granice za umirovljenje** koje se postižu reformama.

Iako je sklonost prijevremenom umirovljenju u svim državama članicama promijenjena u zadnjem desetljeću, prijevremeno **napuštanje tržišta rada** i dalje je velik problem u nekoliko država članica.

Na tržištima rada najveća je prepreka duljem radnom vijeku. Ni jedna država članica nema tržište rada koje dobro funkcionira za osobe starije od 55 godina. Zasad se radni vijek produljuje uglavnom radom kod istog poslodavca. Međutim, ako radnici stariji od 55 godina koji ostanu bez posla vrlo teško pronalaze novi, tako da su izgledi za produljenje radnog vijeka **ponovnim zapošljavanjem** iznimno mali.

Stopa zaposlenosti starijih radnika zadnjih je deset godina neprestano rasla zbog demografskih trendova i učinaka reformi, osim u pet država članica koje su bile posebno pogođene gospodarskom krizom.

U većini država članica koje su **povisile dobnu granicu za umirovljenje, povezale je s očekivanim trajanjem života** i znatno ograničile mogućnost prijevremenog umirovljenja dovoljno je prostora za dodatne i opsežnije mjere kojima se **podupiru te reforme**

promjenama politika zapošljavanja i praksi na radnom mjestu. Takve bi reforme omogućile nastavak radnog odnosa kako se povisuje dobna granica za umirovljenje. Bez takvih mjera sve je veći rizik povećanja pritiska na naknade za nezaposlenost, bolovanje i socijalnu pomoć jer radnici neće moći raditi do više dobne granice za umirovljenje.

Zahvaljujući reformama koje su već provedene ili planirane u većini država članica, srednjoročna i dugoročna **održivost javnih rashoda za mirovine** znatno se poboljšala. Međutim, u nekoliko je država članica EU-a ona i dalje razlog za zabrinutost. Neke će se države članice možda suočiti i s kratkoročnim i srednjoročnim problemima održivosti. U šest država članica (Belgija, Njemačka, Luksemburg, Malta, Slovenija i Slovačka) i

dalje su prisutna znatna povećanja javnih rashoda za mirovine (vidjeti grafikon 4.).

Isto je tako potrebno provjeriti na koji bi način smanjenje javnih rashoda za mirovine u drugim državama članicama (Hrvatska, Danska, Francuska, Italija, Latvija) utjecalo na primjerenost ukupne zaštite dohotka za starije osobe. U državama članicama u kojima se smanjuju javni troškovi za mirovine očekuje se da će širenje privatnih mirovina obuhvatiti velik dio mogućih razlika u primjerenosti. Međutim, razvoj troškovno učinkovitih metoda dopunske mirovinske štednje i dalje je problem u nekima od tih država članica.

Datum: 31. 10. 2017.

5. LITERATURA I KORISNI IZVORI

- Europska komisija (GU EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu, 2015. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.: primjerenost postojećih i budućih primanja u starijoj dobi u EU-u. Svezak I. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija (GU EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu, 2015. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.: primjerenost postojećih i budućih primanja u starijoj dobi u EU-u. Profili država. Svezak II. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija (GU EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu, 2012. Primjerenost mirovina u Europskoj uniji 2010. – 2050. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
- Europska komisija (Glavna uprava za gospodarske i financijske poslove – GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). *European Economy* 3/2015.
- Europska komisija (Glavna uprava za pravosuđe i zaštitu potrošača – GU JUST), 2013. Razlike u mirovinama između spolova u EU-u. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
- Tematski informativni članak o europskom semestru „Sudjelovanje žena na tržištu rada“.
- EUROPA 2020. – strategija za pametan, održiv i uključiv rast, COM(2010) 2020 final. *Web-mjesto strategije Europa 2020.*: http://ec.europa.eu/europe2020/index_hr.htm
- Bijela knjiga Europske komisije o „Planu za primjerene, sigurne i održive mirovine“, COM(2012) 55 final, donesena 16. veljače 2012.
- Europska komisija, COM(2013) 83, „Prema društvenim ulaganjima u cilju rasta i kohezije – uključujući provedbu Europskog socijalnog fonda 2014. – 2020.“, veljača 2013.
- Europska komisija, COM(2017) 250 final. Komunikacija o europskom stupu socijalnih prava.
- OECD (2015.) *Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators* [Pregled mirovina 2015.: pokazatelji OECD-a i skupine G20], OECD Publishing, Pariz.

PRILOG. STATISTIČKI POKAZATELJI I BROJKE

Tablica 1. – Trenutačna primjerenost (2016.)

	Osobe (u dobi od 65 godina i više) koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) (% stanovništva) (1)			Udio osoba (u dobi od 65 godina i više) koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ukupnom stanovništvu koje je izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (% ukupnog stanovništva AROPE) (2)			Osobe (u dobi od 75 godina i više) koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) (% stanovništva) (3)			Stopa rizika od siromaštva (AROP) starijih osoba (% stanovništva u dobi od 65 godina i više) (4)			Stopa teške materijalne deprivacije starijih osoba (% stanovništva u dobi od 65 godina i više) (5)			Relativni omjer medijana dohotka (65 godina i više) (6)			Skupna stopa zamjene (7)			Nejednakost u raspodjeli dohotka S80/S20; kvintilni omjer dohotka (8)	
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	< 65	> 65
EU-28	18,3	15,1	20,7	14,8	11,4	17,7	19,9	15,5	22,9	14,7	12,1	16,8	5,8	4,7	6,7	0,93*	0,97*	0,91*	0,57*	0,59*	0,55*	5,4	4,1
Euro-19	17,4	14,9	19,4	14,7	11,9	17,2	18,3	14,6	21,0	14,3	12,2	16,0	5,2	4,3	5,8	0,95*	0,98*	0,92*	0,58*	0,59*	0,55*	5,4	4,2
BE	16,4	16,0	16,8	14,6	13,4	15,5	16,9	16,9	16,9	15,4	15,2	15,5	2,1	1,9	2,2	0,76	0,77	0,76	0,48	0,51	0,47	4,0	3,2
BG	45,9	36,5	52,3	23,2	16,1	29,4	53,1	40,5	60,4	24,3	15,9	30,1	37,5	30,6	42,2	0,80	0,87	0,73	0,45	0,50	0,42	9,1	4,3
CZ	10,1	5,1	13,7	13,8	6,7	19,3	12,1	3,7	17,3	8,1	3,6	11,4	3,0	2,4	3,4	0,79	0,80	0,78	0,50	0,51	0,57	3,7	2,4
DK	9,2	8,1	10,2	10,5	8,9	12,3	15,4	12,1	17,8	8,5	7,1	9,6	0,7	0,9	0,6	0,75	0,76	0,75	0,47	0,43	0,49	4,2	3,2
DE	18,3	15,6	20,8	18,6	16,4	20,4	16,5	12,2	20,6	17,6	14,9	20,1	2,7	2,3	3,1	0,84	0,86	0,84	0,46	0,46	0,48	4,7	4,1
EE	41,4	27,4	48,6	31,8	17,2	42,2	49,2	27,7	57,9	40,2	26,1	47,4	5,4	4,9	5,6	0,60	0,65	0,56	0,45	0,39	0,51	5,7	3,5
IE	16,5*	15,4*	17,4*	8,3*	7,6*	9,1*	16,7*	14,3*	18,5*	14,2*	13,1*	15,2*	3,1	3,3	2,9	0,87*	0,9*	0,87*	0,38*	0,41*	0,43*	4,6*	4,2*
EL	22,0	19,0	24,4	13,0	10,6	15,2	22,3	17,4	26,0	12,4	10,6	13,8	15,2	13,2	16,8	1,07	1,11	1,03	0,63	0,68	0,55	7,4	3,9
ES	14,4	13,8	14,9	9,4	8,0	10,8	15,4	15,0	15,7	13,0	12,7	13,2	2,5	1,9	2,9	1,01	1,05	0,98	0,66	0,69	0,51	7,3	4,3
FR	10,0	8,2	11,4	10,3	8,0	12,2	10,8	8,5	12,3	8,2	6,7	9,4	2,9	2,4	3,2	1,02	1,05	1,00	0,68	0,68	0,67	4,3	4,4
HR	32,8	28,0	36,0	22,1	16,1	27,5	36,9	30,5	40,5	26,5	21,9	29,5	14,5	13,3	15,3	0,84	0,88	0,80	0,39	0,42	0,42	5,0	4,6
IT	23,9	20,6	26,4	17,6	13,9	20,9	25,9	20,9	29,1	16,1	13,6	18,0	11,1	9,9	12,0	0,99*	1,02*	0,97*	0,66*	0,66*	0,57*	6,6	4,8
CY	22,9	19,5	25,8	11,5	10,1	12,8	29,9	21,8	36,3	19,5	15,8	22,8	5,4	5,4	5,5	0,79	0,86	0,77	0,44	0,53	0,38	4,9	4,8
LV	43,1	33,5	47,8	29,6	18,2	37,9	49,1	37,1	53,7	38,1	28,4	42,9	14,9	11,6	16,5	0,63	0,67	0,61	0,42	0,40	0,43	6,2	4,6
LT	37,4	26,2	43,1	23,4	12,7	31,7	38,7	25,5	44,1	27,7	16,7	33,2	17,3	13,7	19,0	0,71	0,77	0,67	0,45	0,47	0,44	7,7	4,4
LU	9,1	6,9	11,0	6,1	3,7	6,7	7,7	5,9	9,2	9,0	6,8	10,8	0,2	0,2	0,3	1,08*	1,12*	1,04*	0,8*	0,77*	0,79*	4,9	4,6
HU	15,1	11,8	17,0	9,8	6,1	13,1	13,0	9,4	15,0	6,8	5,9	7,3	10,2	7,5	11,8	1,01	1,05	0,98	0,67	0,71	0,66	4,5	3,1
MT	26,1	24,6	27,5	23,5	20,9	25,6	24,6	20,4	27,7	24,2	22,8	25,4	3,5	3,5	3,5	0,72	0,75	0,69	0,54	0,55	0,46	4,3	3,3
NL	10,0	9,7	10,2	10,5	9,9	11,1	12,1	12,1	12,0	9,0	8,5	9,3	1,2	1,4	1,1	0,82	0,85	0,82	0,50	0,56	0,48	4,1	3,0
AT	13,7	10,2	16,4	13,7	9,6	17,3	15,6	12,4	17,7	13,2	10,0	15,7	1,2	0,6	1,6	0,97	1,01	0,93	0,62	0,69	0,58	4,2	3,7
PL	16,1	11,7	19,0	11,8	7,0	16,2	15,2	9,9	17,8	12,8	9,1	15,2	5,9	4,3	6,9	0,97	1,04	0,92	0,62	0,72	0,61	5,0	3,5
PT	21,8	18,9	24,0	18,0	14,2	21,1	25,2	21,9	27,3	18,3	16,0	19,9	6,7	4,9	8,0	0,91	0,97	0,88	0,64	0,68	0,60	6,0	5,4
RO	34,0	27,0	38,7	15,2	10,2	19,6	39,9	28,2	46,5	19,1	12,2	23,7	22,5	18,9	25,0	0,97	1,10	0,89	0,66	0,68	0,57	8,0	4,4
SI	19,9	12,9	25,0	18,6	11,2	24,6	22,8	12,1	29,1	17,6	10,8	22,5	5,8	4,1	6,9	0,89	0,96	0,84	0,47	0,50	0,45	3,5	3,6
SK	12,3	10,3	13,5	9,7	6,5	12,7	14,9	9,1	18,0	5,7	4,3	6,5	8,0	7,0	8,6	0,91	0,94	0,90	0,62	0,60	0,67	3,9	2,4
FI	13,6	9,0	17,3	16,7	9,8	23,5	20,0	13,1	24,3	12,3	8,1	15,5	1,7	1,4	1,9	0,83	0,89	0,79	0,53	0,51	0,51	3,7	3,1
SE	17,0	11,3	21,9	18,5	12,0	24,0	24,7	14,9	31,7	16,8	11,1	21,7	0,3	0,3	0,3	0,77	0,84	0,71	0,57	0,59	0,54	4,3	3,8
UK	18,0	15,1	20,4	14,8	12,2	17,2	22,1	19,2	24,3	17,1	14,4	19,4	1,2	1,0	1,3	0,89	0,91	0,86	0,53	0,58	0,51	5,3	4,5

Izvor: Eurostat. Napomene: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017. (4) Donja granica: 60 % medijana ekvivalentnog dohotka nakon socijalnih prijenosa, (6) osobe u dobi od 65 i više godina u usporedbi s osobama mlađima od 65 godina, (7) omjer dohotka od mirovina za osobe u dobi od 65 do 74 godine i dohotka od rada za osobe u dobi od 50 do 59 godina. * – podaci iz 2015.

Tablica 2. – Primjerenost u budućnosti: pokazatelji stanja u budućnosti

	Neto teoretska stopa zamjene, slučaj „povišena standardna dobna granica za umirovljenje” (radni vijek od 25. godine života do standardne dobi za umirovljenje – SDU), uz prosječna primanja (1)								Omjer mirovine i plaće (državne mirovine), % (2)			Bruto stopa zamjene u trenutku umirovljenja (državne mirovine), % (3)		
	Muškarci				Žene				2013.	2060.	Promjena u postotnim bodovima (2013.–2060.)	2013.	2060.	Promjena u postotnim bodovima (2013.–2060.)
	2013.	2053.	SDU (2053.)	Promjena u postotnim bodovima (2013.–2053.)	2013.	2053.	SDU (2053.)	Promjena u postotnim bodovima (2013.–2053.)						
EU-28	:	:	:	:	:	:	:	:	44,0	34,9	-9,1	42,5	35,9	-6,5
BE	78,6	74,7	65,0	-3,9	78,6	74,7	65,0	-3,9	42,5	41,8	-0,7	39,5	38,8	-0,7
BG	55,3	83,3	65,0	28,0	51,1	75,7	63,0	24,6	34,2	27,5	-6,7	29,5	31,9	2,4
CZ	52,2	61,4	68,3	9,2	48,9	61,4	68,3	12,5	42,8	39,5	-3,3	32,2	33,7	1,5
DK	68,4	81,7	72,0	13,3	68,4	81,7	72,0	13,3	42,5	35,1	-7,4	39,7	32,8	-6,9
DE	57,6	74,4	67,0	16,8	57,6	74,4	67,0	16,8	44,6	37,3	-7,4	42,5	35,5	-7,0
EE	49,2	55,9	65,0	6,7	61,0	55,9	65,0	-5,1	30,4	18,8	-11,6	40,1	25,2	-14,9
IE	83,1	71,4	68,0	-11,7	83,1	71,4	68,0	-11,7	27,9	26,1	-1,8	31,2	28,7	-2,4
EL	:	47,0	62,0	:	:	47,0	62,0	:	65,6	51,7	-14,0	:	22,3	:
ES	96,2	86,8	65,0	-9,4	96,2	86,8	65,0	-9,4	59,7	39,8	-19,9	79,0	48,6	-30,4
FR	80,2	69,0	67,0	-11,2	80,2	69,0	67,0	-11,2	51,3	38,9	-12,4	50,6	39,2	-11,4
HR	55,5	43,5	67,0	-12,0	49,6	43,5	67,0	-6,1	30,8	17,6	-13,2	27,9	16,5	-11,4
IT	83,9	89,3	70,3	5,4	75,7	89,3	70,3	13,6	58,8	50,7	-8,1	59,9	51,8	-8,0
CY	58,0	75,0	68,5	17,0	58,0	75,0	68,5	17,0	64,4	43,5	-20,9	:	49,2	:
LV	61,1	51,2	65,0	-9,9	61,1	51,2	65,0	-9,9	27,7	13,2	-14,5	33,4	18,1	-15,3
LT	49,9	71,3	65,0	21,4	47,3	71,3	65,0	24,0	35,1	33,0	-2,1	:	34,8	:
LU	93,5	83,7	60,0	-9,8	93,5	83,7	60,0	-9,8	51,3	53,4	2,1	:	64,6	:
HU	80,6	81,9	65,0	1,3	80,6	81,9	65,0	1,3	40,8	31,9	-8,9	33,0	29,1	-3,9
MT	79,0	73,8	65,0	-5,2	79,0	73,8	65,0	-5,2	48,3	44,1	-4,2	:	45,6	:
NL	114,0	92,5	67,0	-21,5	114,0	92,5	67,0	-21,5	35,9	34,2	-1,7	29,8	28,3	-1,4
AT	85,1	86,1	65,0	1,0	77,1	86,1	65,0	9,0	41,2	37,0	-4,1	51,0	44,7	-6,3
PL	75,5	43,4	67,0	-32,1	66,6	43,4	67,0	-23,2	47,9	29,4	-18,5	53,0	28,7	-24,4
PT	92,3	84,2	68,4	-8,1	92,3	84,2	68,4	-8,1	61,8	41,7	-20,0	57,5	30,7	-26,7
RO	71,3	41,1	65,0	-30,2	59,5	39,1	63,0	-20,4	37,0	23,4	-13,6	35,6	33,7	-1,9
SI	55,4	60,9	60,0	5,5	55,9	63,6	60,0	7,7	33,8	30,2	-3,6	36,1	34,1	-2,1
SK	59,6	69,6	66,0	10,0	58,8	69,6	66,0	10,8	45,7	33,3	-12,4	51,7	49,4	-2,4
FI	69,5	59,1	65,0	-10,4	69,5	59,1	65,0	-10,4	52,1	43,8	-8,3	46,0	44,1	-0,6
SE	69,3	55,3	65,0	-14,0	69,3	55,3	65,0	-14,0	42,1	26,3	-15,8	35,6	29,0	-6,7
UK	83,4	80,4	68,0	-3,0	71,4	80,4	68,0	9,0	36,4	33,9	-2,5	:	:	:

Napomene i izvor:

(1) Omjer starosne mirovine koju prima hipotetski radnik (koji radi od 25. godine starosti i odlazi u mirovinu u standardnoj dobi za umirovljenje) izražen kao postotak pojedinačnih primanja u trenutku početka primanja mirovine. Neto teoretska stopa zamjene izračunava se kao vrijednost umanjena za porez na dohodak i doprinose zaposlenika.

Izvor: Europska komisija (GU EMPL) i Odbor za socijalnu zaštitu. Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.: primjerenost trenutačnih i budućih primanja u starijoj dobi u EU-u. Svezak I. Europska komisija. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

Napomena: brojke za Belgiju odnose se na kraj 2014. Reforme donesene nakon tog datuma nisu prikazane u brojkama.

(2) Prosječni doprinosi državnih mirovina (državnih i privatnih mirovina za Bugarsku, Dansku, Njemačku, Estoniju, Španjolsku, Latviju, Litvu, Luksemburg, Mađarsku, Nizozemsku, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, Sloveniju, Slovačku i Švedsku) kao udio prosječne plaće u cijelom gospodarstvu (bruto plaće u odnosu na zaposlenike).

Izvor: Europska komisija (GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). European Economy 3/2015.

(3) „Bruto stopa zamjene pri umirovljenju” izračunava se kao prosječni iznos prve mirovine u obliku udjela prosječne plaće u cijelom gospodarstvu u trenutku umirovljenja.

Izvor: Europska komisija (GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). European Economy 3/2015.

: – podaci nisu dostupni

Tablica 3. – Zapošljavanje i održivost

	Prosječna dob u kojoj su osobe prvi put primile starosnu mirovinu (godine), 2012. (1)			Očekivano trajanje života u dobi od 65 godina, 2015. (2)			Stopa zaposlenosti starijih osoba (u dobi od 55 do 64 godine), 2016. (3)			Trajanje radnog vijeka, 2016. (4)			Bruto javni rashodi za mirovine, % BDP-a (5)		
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	2013.	2060.	Promjena u postotnim bodovima
EU-28	59,1	59,4	58,8	19,7	17,9	21,2	55,3	62,0	48,9	35,6	38,0	33,1	11,3	11,2	-0,2
Euro-19	59,6*	59,6*	59,6*	20,3	18,5	21,9	55,3	61,6	49,4	35,4	37,8	32,8	12,3	12,3	0,0
BE	60,8	60,9	60,6	20,0	18,2	21,5	45,4	50,7	40,2	32,6	34,7	30,4	11,8	15,1	3,3
BG	57,5	58,1	57,0	16,0	14,0	17,6	54,5	58,3	51,0	31,7	33,1	30,2	9,9	9,4	-0,4
CZ	58,9	60,8	57,7	17,8	15,9	19,4	58,5	68,2	49,3	35,6	38,6	32,4	9,0	9,7	0,7
DK	62,0	62,2	61,7	19,4	18,0	20,7	67,8	71,9	63,6	40,3	41,8	38,6	10,3	7,2	-3,1
DE	61,1	61,2	61,0	19,5	17,9	21,0	68,6	73,7	63,5	38,1	40,1	36,0	10,0	12,7	2,7
EE	59,5	60,7	58,7	18,6	15,5	20,7	65,2	63,7	66,5	37,8	38,7	36,9	7,6	6,3	-1,3
IE	60,9	60,9	60,8	19,8	18,4	21,0	57,2	65,7	48,9	35,4	39,2	31,5	7,4	8,4	1,1
EL	57,8	58,0	57,5	19,9	18,5	21,3	36,3	46,2	27,2	32,5	35,7	29,1	16,2	14,3	-1,9
ES	61,8	61,7	61,9	21,1	19,0	23,0	49,1	55,7	42,8	35,0	37,2	32,7	11,8	11,0	-0,8
FR	58,9	58,6	59,3	21,6	19,4	23,5	49,8	51,6	48,2	35,0	36,7	33,2	14,9	12,1	-2,8
HR	57,7	60,1	56,0	17,1	15,2	18,7	38,1	45,1	31,6	32,1	33,9	30,2	10,8	6,9	-3,9
IT	58,0	57,8	58,4	20,6	18,9	22,2	50,3	61,7	39,7	31,2	35,8	26,3	15,7	13,8	-1,9
CY	61,5	61,2	61,9	19,6	18,4	20,8	52,2	61,0	43,7	35,9	38,7	33,0	9,5	9,3	-0,1
LV	59,5	60,5	58,9	17,0	14,2	18,9	61,4	61,3	61,4	35,6	35,5	35,6	7,7	4,6	-3,1
LT	59,5	60,6	58,9	17,1	14,1	19,2	64,6	66,8	62,8	35,6	35,3	35,9	7,2	7,5	0,3
LU	58,9	58,7	59,3	20,5	18,9	21,8	39,6	46,4	32,4	32,9	35,2	30,5	9,4	13,4	4,1
HU	58,5	59,8	57,5	16,6	14,5	18,2	49,8	59,7	41,5	33,2	35,8	30,5	11,5	11,4	-0,1
MT	59,1	59,1	58,8	20,3	18,7	21,6	44,1	61,8	26,4	33,6	40,1	27,3	9,6	12,8	3,2
NL	62,7	62,7	62,7	19,8	18,4	21,1	63,5	72,8	54,2	40,0	42,5	37,3	6,9	7,8	0,9
AT	58,5	59,3	57,8	19,8	18,1	21,3	49,2	57,6	41,1	37,1	39,1	34,9	13,9	14,4	0,5
PL	57,0	58,5	56,1	18,2	15,7	20,1	46,2	55,7	37,6	32,9	35,5	30,2	11,3	10,7	-0,7
PT	59,9	59,6	60,3	20,0	18,0	21,7	52,1	58,5	46,3	37,1	38,7	35,4	13,8	13,1	-0,7
RO	56,9	58,0	56,0	16,4	14,5	18,0	42,8	53,0	33,6	32,4	35,6	29,0	8,2	8,1	-0,1
SI	56,6	58,3	55,2	19,7	17,6	21,4	38,5	43,6	33,4	34,2	35,2	33,0	11,8	15,3	3,5
SK	57,4	59,8	56,1	17,2	15,0	18,8	49,0	55,1	43,5	33,8	36,2	31,4	8,1	10,2	2,1
FI	61,4	61,4	61,5	20,2	18,3	21,9	61,4	59,8	63,0	37,7	38,3	37,0	12,9	12,9	0,1
SE	63,6	63,6	63,6	20,2	18,9	21,5	75,5	77,5	73,5	41,3	42,2	40,3	8,9	7,5	-1,4
UK	58,3	58,0	58,6	19,8	18,6	20,8	63,4	69,6	57,4	38,8	41,3	36,2	7,7	8,4	0,7

Izvor:

(1) (3) (4) Eurostat,

(2) Eurostat (Europop),

(5) Izvor: Europska komisija (GU ECFIN) i Odbor za ekonomsku politiku (Radna skupina za starenje stanovništva). Izvješće o starenju stanovništva za 2015.: gospodarska i proračunska predviđanja za 28 država članica EU-a (2013. – 2060.). European Economy 3/2015.

Napomene:

* – Euro-18

(3) Zapošljavanje (glavna obilježja i stope) – godišnje prosječne vrijednosti. Stopa zaposlenosti starijih osoba izračunava se dijeljenjem broja zaposlenih osoba u dobi od 55 do 64 godine ukupnim brojem stanovnika u istoj dobnoj skupini. Pokazatelj se temelji na Istraživanju o radnoj snazi u EU-u. Istraživanje obuhvaća cjelokupno stanovništvo koje živi u privatnim kućanstvima i ne uključuje ono stanovništvo koje živi u zajedničkim kućanstvima kao što su pansioni, domovi i bolnice. Zaposleno stanovništvo obuhvaća one osobe koje tijekom referentnog tjedna nisu obavljale nikakav posao za plaću ili dobit u trajanju od barem jednog sata ili koje nisu radile, ali su imale poslove s kojih su bile privremeno odsutne.

: – nije dostupno

Tablica 4. – Promjene dobne granice za umirovljenje kao rezultat reformi, različite godine (1. siječnja referentne godine)

Država članica	2017.		2020.		Nakon 2020.	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
BE	65		65		67 (2030.)	
BG	64	61	64 g. 3 mj.	61 g. 6 mj.	65 (2037.) + OTŽ ⁽¹⁾	
CZ	63	58 g. 4 mj. – 62 g. 4 mj. ⁽²⁾	63 g. 8 mj.	60 g. 2 mj. – 63 g. 8 mj. ⁽²⁾	65 (do 2037.)	
DK	65		66		67 (2022.) + OTŽ	
DE	63 g. 4 mj. – 65 g. 6 mj. ⁽³⁾		63 g. 10 mj. – 65 g. 9 mj. ⁽³⁾		65 – 67 ⁽³⁾ (2029.)	
EE	63		63 g. 9 mj.		65 (2026.)	
IE	66		66		68 (2028.)	
EL	62 – 67 ⁽³⁾		62 – 67 ⁽³⁾		+ OTŽ	
ES	65 – 65 g. 4 mj. ⁽³⁾		65 – 65 g. 10 mj. ⁽³⁾		65 – 67 ⁽³⁾ (2027.)	
FR	62 – 65 g. 4 mj. ⁽³⁾		62 – 66 g. 2 mj. ⁽³⁾		62 – 67 ⁽³⁾ (2022.)	
HR	60 – 65 ⁽³⁾	60 – 61 g. 6 mj. ⁽³⁾	60 – 65 ⁽³⁾	60 – 62 g. 6 mj. ⁽³⁾	60 – 67 ⁽³⁾ (2038.)	
IT	66 g. 7 mj.	65 g. 7 mj. – 66 g. 7 mj. ⁽⁴⁾	+ OTŽ		≥67 (2021.) + OTŽ	
CY	65		65		+ OTŽ	
LV	62 g. 9 mj.		63 g. 9 mj.		65 (u 2025.)	
LT	63 g. 4 mj.	61 g. 8 mj.	64	63	65 (2026.)	
LU	65		65		65	
HU	63 g. 5 mj.		64 g. 5 mj.		65 (2022.)	
MT	62		63		65 (2027.)	
NL	65 g. 9 mj.		66 g. 8 mj.		67 (2021.) + OTŽ	
AT	65	60	65	60	65 (2033.)	
PL	66 g. 1 mj.	61 g. 1 mj.	65	60	65	60
PT	65 – 66 g. 3 mj. ⁽³⁾		+ OTŽ		+ OTŽ	
RO	65	60 g. 6 mj.	65	61	65	63 (2030.)
SI	60 – 65 ⁽³⁾		60 – 65 ⁽³⁾		60 – 65 ⁽³⁾	
SK	62 g. 76 d.	59 – 62 g. 76 d. ⁽²⁾	+ OTŽ		+ OTŽ	
FI	63 – 68 ⁽⁵⁾		63 g. 9 mj. – 68 g. 9 mj. ⁽⁵⁾		65 – 70 ⁽⁵⁾ (2027.) + OTŽ	
SE	61 – 67 ⁽⁵⁾		61 – 67 ⁽⁵⁾		61 – 67 ⁽⁵⁾	
UK	65	63 g. 5 mj.	66		68 (2046.) + OTŽ	

Izvor: informacije koje su dostavile države članice.

Napomene: dob u kojoj se može zatražiti puna starosna mirovina bez smanjenjâ u okviru općeg mirovinskog sustava.

(¹) + OTŽ: prilagođeno produljenju očekivanog trajanja života.

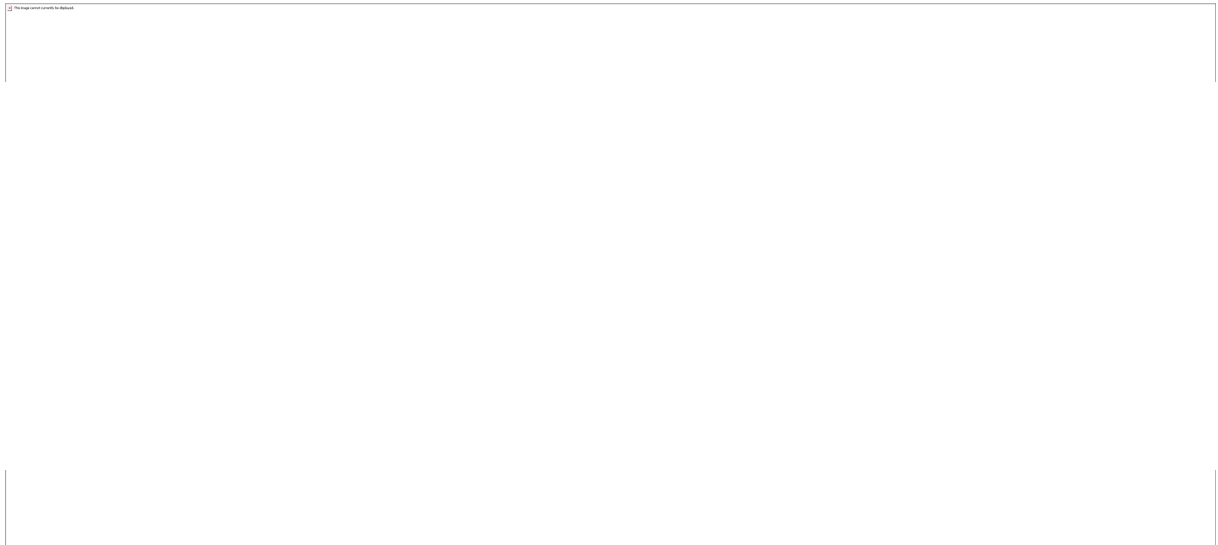
- (²) Ovisno o broju djece.
- (³) Ovisno o razdoblju ostvarivanja doprinosa.
- (⁴) Ovisno o sektoru zapošljavanja.
- (⁵) Fleksibilna dob za umirovljenje povezana s razinom doprinosa.

Grafikon A1.: Očekivano trajanje života u dobi od 65 godina 2015. i 2060.

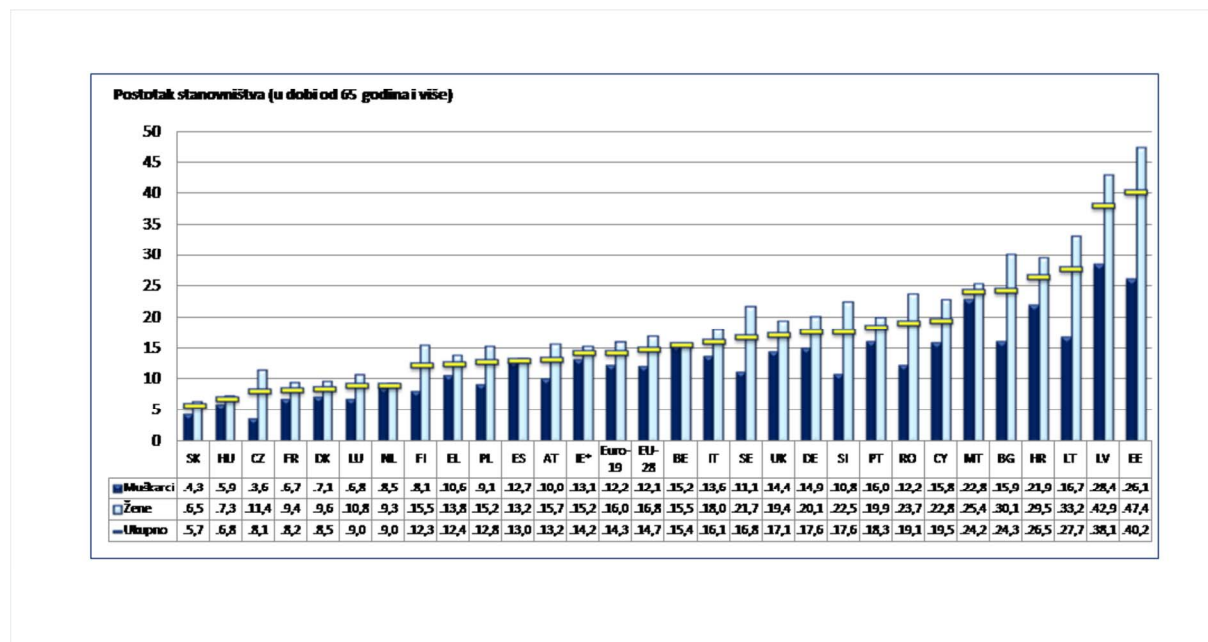
Izvor: Eurostat (Europop). Procjene za 2060. preuzete su iz Izvješća o starenju stanovništva za 2015. Napomena: datum izvlačenja podataka za 2015.: 31. listopada 2017.

Grafikon A2.: Relativni omjer medijana dohotka (65 i više godina), ukupno i prema spolu, 2016.

Izvor: Eurostat, statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Napomena: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017. * – podaci iz 2015.

Grafikon A3.: Stopa rizika od siromaštva (stanovništvo u dobi od 65 i više godina) prema spolu, 2016.

Izvor: Eurostat, statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC); dohodovna godina 2014. Napomene: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017. Donja granica: 60 % medijana ekvivalentnog dohotka nakon socijalnih prijenosa. * – podaci iz 2015.

Grafikon A4.: Relativna razlika u riziku od siromaštva (prema dobnoj skupini) i rizik od siromaštva za stanovništvo u dobi od 65 i više godina, 2016.

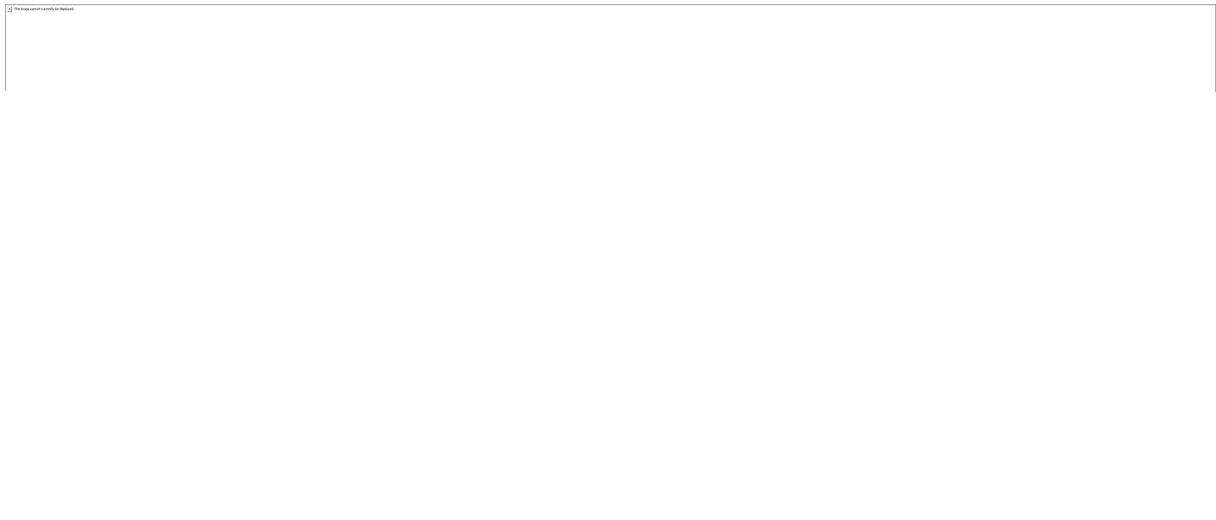
Izvor: Eurostat. Napomene: Razlika u riziku od siromaštva pri 60 % medijana nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka. Poredano po jazu rizika od siromaštva za stanovništvo u dobi od 65 i više godina. Datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017., * – podaci iz 2015.

Grafikon A5.: Teška materijalna oskudica (stanovništvo u dobi od 65 godina ili više) prema spolu, 2016.

Izvor: Eurostat, statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Napomena: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017. * – podaci iz 2015.

Grafikon A6.: Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (65 godina ili više) prema spolu, 2016.

Izvor: Eurostat, statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC); dohodovna godina 2015. Napomena: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017. * – podaci iz 2015.

Grafikon A7.: Razlika u mirovinama između spolova (%), umirovljenici u dobi od 65 godina i više te od 65 do 79 godina, 2016.

Izvor: Eurostat. Napomena: * – podaci iz 2015.

Grafikon A8. Stopa zaposlenosti starijih osoba (55 – 64 godine), 2016.

Izvor: Eurostat, Istraživanje o radnoj snazi. Napomena: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017.

Grafikon A9. Trajanje radnog vijeka, 2016.

Izvor: Eurostat, Istraživanje o radnoj snazi. Napomena: datum izvlačenja podataka: 31. listopada 2017.

Grafikon A10. Razlika u postotnim bodovima za predviđene (2053.) neto teoretske stope zamjene, usporedbom prijevremenog umirovljenja zbog nezaposlenosti i punog radnog vijeka, radnici s prosječnim i niskim plaćama

Izvor: Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.

Napomene: Izvor podataka: države članice i OECD. Napomena: pozitivna razlika označuje višu teoretsku stopu zamjene za radnika koji postane nezaposlen. Poredano po prosječnoj plaći. Ako postoje razlike između spolova, navedeni se podaci odnose na žene.

Grafikon A11. Razlika u postotnim bodovima za predviđene (2053.) neto teoretske stope zamjene ako se radi 2 godine kraće/dulje u usporedbi s punim radnim vijekom, radnici s niskim i prosječnim plaćama

Izvor: Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015.

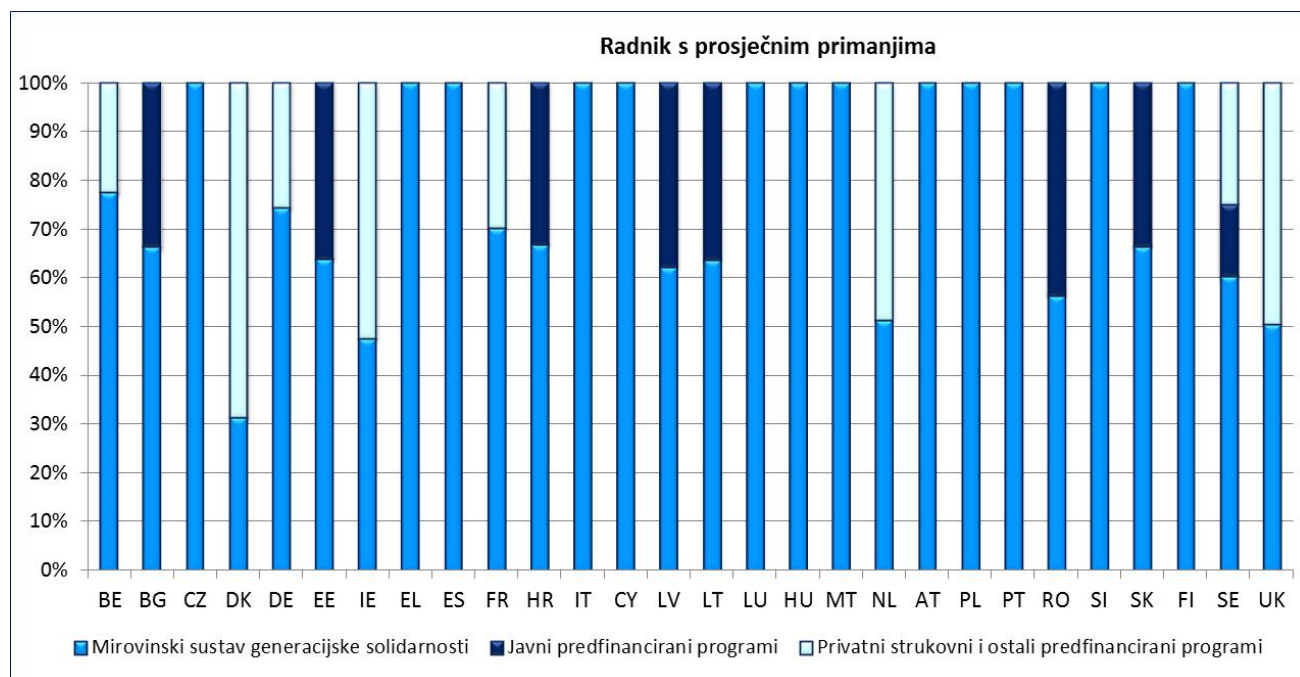
Napomene: Izvor podataka: države članice i OECD. Pozitivna razlika označuje višu teoretsku stopu zamjene u odnosu na radni vijek od 25. godine života do standardne dobi za umirovljenje. Poredano po umirovljenju u standardnoj dobi za umirovljenje + 2 godine (prosječna primanja). Teoretske stope zamjene za umirovljenje u standardnoj dobi za umirovljenje – 2 godine nisu prikazane za Belgiju, Bugarsku, Irsku, Luksemburg, Mađarsku, Nizozemsku, Rumunjsku i Ujedinjenu Kraljevinu zbog neispunjavanja uvjeta za ostvarivanje prava na državnu mirovinu u toj dobi. Ako postoje razlike između spolova, navode se rezultati za žene.

Grafikon A12. Udio različitih mirovinskih programa u bruto teoretskim stopama zamjene za radnika s prosječnim primanjima, 2013.

Izvor: Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015. Izvor podataka: države članice. Ref. osnovni scenarij inačica II. (40 godina do standardne dobi za umirovljenje). Na temelju samo onih programa koji su uključeni u izračun teoretske stope zamjene. Podaci za Grčku nisu dostupni. Ako postoje razlike između spolova, navedeni se podaci odnose na muškarce.

Grafikon A13. Udio različitih mirovinskih programa u bruto teoretskim stopama zamjene za radnike s prosječnim primanjima, 2053.

Izvor: Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2015. Izvor podataka: države članice i OECD. (ref. osnovni scenarij II.). Ako postoje razlike između spolova, navedeni se podaci odnose na muškarce.